

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет

Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана з науково-педагогічної та
навчальної роботи
Тарас ПШЕНИЧНИЙ
«22» _____ 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ

Звичаєва культура українців /
Customary culture of Ukrainians

для студентів

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	032 Історія та археологія
освітній рівень	другий (магістерський)
освітня програма	Етнологія
вид дисципліни	обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021/2022
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	англійська
Форма заключного контролю	екзамен

Викладач: Конта Ростислав Михайлович, доктор історичних наук, професор, професор
кафедри етнології та краєзнавства.

Пролонговано: на 2022/2023 н.р. _____ «22» _____ 2022 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20___/20___ н.р. _____ («___» _____) «___» _____ 20___ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник: Конта Ростислав Михайлович, доктор історичних наук, професор,
професор кафедри етнології та краєзнавства

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри етнології та краєзнавства

(підпис) (Капелюшний В.П.)

Протокол № 13 від 30 червня 2021 р.

Схвалено науково - методичною комісією історичного факультету

Протокол від № 7 від 26 серпня 2021 року.

Голова науково-методичної комісії
(підпис) (Терес Н.В.)

ВСТУП

1. Мета дисципліни – дати студентам знання про загальні закономірності і особливості виникнення та функціонування звичаєво-правових відносин в Україні та з'ясувати характерні риси культури та побуту українців, які сформувалися на їх основі.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* становлення та розвиток звичаєвої культури українців.
2. *Вміти* визначати характерні риси, які властиві для звичаєво-правових відносин в Україні в різні історичні періоди та значення звичаєвої культури у житті українського суспільства.
3. *Володіти елементарними навичками* джерельної критики, історичного аналізу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Забезпечення комплексного засвоєння студентами знань про витоки української звичаєвої культури, його основних принципів, ідей, інститутів. Вивчення процесу виникнення та еволюції звичаєвих відносин у різних сферах суспільного життя українців. Використовується міждисциплінарний підхід до пояснення виникнення та еволюції звичаєво-правових відносин в Україні, аналізується зміст найважливіших пам'яток, що віддзеркалюють стан звичаєвої культури українців. Аналіз сучасного стану та особливостей звичаєвої культури українців на різних рівнях суспільних відносин, а також вплив на це міжнародної міграції та глобалізації.

4. Завдання (навчальні цілі): формування цілісної системи знань про звичаєву культуру українців. У результаті вивчення курсу студенти повинні *засвоїти* елементи науково-дослідної роботи, *вміти* пізнавати та пояснювати явища української звичаєвої культури, аналізувати джерела та процес еволюції звичаєвого права, набути навички роботи із науковою літературою, розуміти значення звичаєвих інститутів у житті українського суспільства.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко- вій оцінці з дисциплі- ни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати предмет, завдання, категорії курсу «Звичаєва культура українців»	лекція, самостійна робота	контрольна робота 1 (тест)	5%
1.2	Знати методологічні засади вивчення звичаєвої культури українців	лекція, самостійна робота	контрольна робота 2 (тест)	5%
1.3	Знати процес виникнення та еволюцію звичаєвого права	лекція, самостійна робота	контрольна робота 1 (тест)	5%
1.4	Знати звичаєві родинно-шлюбні стосунки українців	лекція, самостійна робота	контрольна робота 2 (тест)	5%
2.1	Вміти пізнавати та пояснювати явища звичаєвої культури українців	семінар, самостійна робота	усне опитування	5%
2.2	Вміти спираючись на наукові методи пізнання, аналізувати джерела та процес еволюції звичаєвого права	семінар, самостійна робота	усне опитування	5%
2.3	Вміти встановлювати роль звичаю у становленні виробничих відносин в українських громадах	семінар, самостійна робота	усне опитування	5%
2.4	Вміти розуміти значення звичаєво-правових інститутів у житті українського суспільства	семінар, самостійна робота	усне опитування	5%
2.5	Вміти провести порівняльний аналіз звичаєвої культури українців та представників інших етнонаціональних спільнот	лекція, самостійна робота	реферат	10%
2.6	Вміти з'ясувати роль і місце звичаїв у сучасних суспільних відносинах українців	лекція, самостійна робота	реферат	10%
2.7	Вміти враховувати історичний досвід формування звичаєвої культури українців в практичній діяльності	лекція, самостійна робота	екзамен	20%
2.8	Вміти з'ясувати основні особливості культури та побуту українців, які сформувалися на основі звичаєвої культури	лекція, самостійна робота	екзамен	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації).

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2.	1.3.	1.4.	2.1	2.2	2.3.	2.4.	2.5	2.6	2.7.	2.8.
Програмні результати навчання (назва)												
1. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.	+											
14. Демонструвати вміння формулювати наукову проблему, робочі гіпотези, дослідницькі завдання та методи їх вирішення в предметному полі етнології.									+			
15. Вміти адаптувати результати наукових досліджень під час організації науково-дослідної роботи етнолога по збиранню та опрацюванню етнографічного матеріалу.											+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.1, 1.3 – 10 балів/6 балів*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.2, 1.4 – 10 балів/6 балів.
3. Реферат з тем ЗМ1: РН 2.5 – 10 балів/6 балів.
4. Реферат з тем ЗМ2: РН 2.6 – 10 балів/6 балів.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ1: РН 2.1-2.2 – 10 балів/6 балів.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ2: РН 2.3-2.4 – 10 балів/6 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – екзамен;
- максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40 балів;
- Оцінюються такі результати навчання студента: вміння враховувати історичний досвід формування звичаєвої культури українців в практичній діяльності; вміння з'ясувати основні особливості культури та побуту українців, які сформувалися на основі звичаєвої культури;
- форма проведення екзамену – письмова, види завдань – завдання, які потребують розгорнутих відповідей;
- мінімальний пороговий рівень екзаменаційної оцінки, за якої іспит вважається складеним – **24 бали.**

Необхідна умова допуску до екзамену: студент не допускається до екзамену, якщо під час семестру набрав **менше ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум). Рекомендований мінімум допуску до екзамену 36 балів.**

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані під час семінарів (усні опитування); бали, отримані за виконання рефератів; бали, отримані під час модульного контролю (за виконання тестових завдань), а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (екзамену), а саме: за виконання запропонованих завдань.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1-6, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 7-12.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (контрольні роботи, усне опитування, реферати) і підсумкове оцінювання (екзамен).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (екзамен) – максимум 40 балів).

<i>Змістовий модуль 1 Зародження та основні етапи формування звичасвої культури українців</i>			<i>Змістовий модуль 2 Особливості звичасвої культури українців</i>			<i>Екзаме н</i>
30 заліковий бал (максимум)			30 залікових балів (максимум)			40
<i>Самостійна робота (реферат)</i>	<i>Семінари</i>	<i>Модульний контроль</i>	<i>Самостійна робота (реферат)</i>	<i>Семінари</i>	<i>Модульний контроль</i>	балів (макси- мум)
10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість досягти від 1 до 5 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 2 бала;
- логіка викладення 1 бал;
- використання основної і додаткової літератури 1 бал;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 1 бал.

Реферат студент подає викладачеві на останньому семінарі кожного Змістового модулю, зокрема Реферат 1 (остання декада жовтня) і Реферат 2 (перша декада грудня). Критеріями оцінки самостійної роботи студента є:

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 10 балів;
- тема розкрита неповно 8 балів;
- реферат суто компілятивного рівня 6 балів;
- розкритий лише окремий аспект 4 бала.

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **контрольні роботи** у формі тестування, зокрема Контрольна робота 1 (остання декада жовтня) і Контрольна робота 2 (перша декада грудня). Завдання з тестування містить 20 запитань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 0,5 бала.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Екзаменаційний білет містить два завдання, кожне з яких оцінюється в 20 балів. Критеріями оцінювання відповіді є:

Відповідь повна, подане власне бачення проблеми	19-20
Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу	16-18
Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання	13-15
Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки	10-12
Відповідь фрагментарна, відображені лише деякі аспекти проблеми	7-9
Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу	4-6
Відповідь має значні помилки, або відсутня	1-3

Умовою допуску до екзамену є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 20 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт. **Рекомендований мінімум** для допуску до екзамену – 36 балів.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Екзамен	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

**8. Структура навчальної дисципліни.
Тематичний план лекцій і семінарських занять.**

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
<i>Розділ 1. Зародження та основні етапи формування звичаєвої культури українців</i>				
1.	Тема 1. Вступ до курсу «Звичаєва культура українців»	2	2	8
2.	Тема 2. Вивчення звичаєво-правових відносин історичного та соціально-культурного феномену	2	2	8
3.	Тема 3. Методологічні проблеми дослідження звичаєвої культури українців	2	2	8
4.	Тема 4. Історичний аспект становлення звичаєвої культури українців	2	2	8
5.	Тема 5. Сучасні звичаєві відносини в українському суспільстві	2	2	8
6.	<i>Реферат з тем ЗМ1</i>			
7.	<i>Контрольна робота з тем ЗМ1</i>			
<i>Розділ 2. Особливості звичаєвої культури українців</i>				
8.	Тема 6. Інститут власності у звичаєвій культурі українців	2	2	8
9.	Тема 7. Народні уявлення про спадкове володіння та зобов'язальне право.	2	2	8
10.	Тема 8. Звичаєвість у сімейно-шлюбних відносинах	2	2	6
11.	Тема 9. Роль звичаю у становленні трудових відносин в Україні	-	2	8
12.	Тема 10. Злочин та кара: система звичаєвих норм	2	2	8
13.	<i>Реферат з тем ЗМ2</i>			
14.	<i>Контрольна робота з тем ЗМ2</i>			
	ВСЬОГО	20	20	80

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – **20 год.**

Семінари – **10 год.**

Самостійна робота – **80 год.**

**8. The structure of the academic discipline.
Thematic plan of lectures and seminar classes.**

№ п/п	Topic name	Number of hours		
		lectures	seminars	independent work
<i>Chapter 1. The origin and main stages of the formation of the traditional culture of Ukrainians</i>				
1.	Тема 1. Introduction to the course "Customary culture of Ukrainians"	2	2	8
2.	Тема 2. Study of customary legal relations as historical and socio-cultural phenomenon	2	2	8
3.	Тема 3. Methodological problems of studying the customary culture of Ukrainians	2	2	8
4.	Тема 4. The historical aspect of the formation of the customary culture of Ukrainians	2	2	8
5.	Тема 5. Modern customary relations in Ukrainian society	2	2	8
6.	<i>Essay on topics CM1</i>			
7.	<i>Control work on topics CM1</i>			
<i>Chapter 2. Peculiarities of the traditional culture of Ukrainians</i>				
8.	Тема 6. The institution of property in the customary culture of Ukrainians	2	2	8
9.	Тема 7. Folk notions of hereditary possession and contractual law	2	2	8
10.	Тема 8. Customs in family and marital relations	2	2	6
11.	Тема 9. The role of custom in the formation of labor relations in Ukraine	-	2	8
12.	Тема 10. Crime and punishment: a system of customary norms	2	2	8
13.	<i>Essay on topics CM2</i>			
14.	<i>Control work on topics CM2</i>			
	ALTOGETHER	20	20	80

The total volume is 120 hours, including:

Lectures - **20** hours.

Seminars 20 hours.

Independent work - **80** hours.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Борисенко В.Й. Соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині XVIII. – К., 1986.
2. Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні. – К., 1989.
3. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології. - К.: Мистецтво, 1995.
4. Воропай О. Звичаї нашого народу. У 2 т. - К., 1991.
5. Івановська О. П. Звичаєве право в Україні: Етнотворчий аспект: Навч. посіб. - К.: ТОВ УВПК «ЕксОб», 2002.
6. Сироткін В.М. Громада // Історико-етнографічна монографія: У 2 кн. – Кн.1. – К., 1999. – С. 343-351.
7. Толкачова Н.Є. Деякі аспекти співвідношення звичаю, традиції та права // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. - Юридичні науки. Випуск 45. - 2002.
8. Толкачова Н.Є. Звичаєве право України: особливості розвитку // Українське право. - 2004. - №1. - С. 56-69.
9. Толкачова Н.Є. Звичаєве право: Навч. посіб. для студ. ВНЗ / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - 2.вид., перероб. і доп. - К. : ВПЦ «Київський університет», 2006.

Додаткові:

1. Бачур Б.С. Інститут земельних відносин у цивільному звичасвому праві України в Х - середині XIX століть (історико-правовий аспект): монографія / Одеський національний ун-т ім. І.І.Мечникова. - О., 2008.
2. Бовуа Д. Шляхтич, кріпак і ревізор: Польська шляхта між царизмом та українськими масами (1831-1863). – К., 1996.
3. Гійом Левассер де Боплан. Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансільванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн. – К., 1990.
4. Гошко Ю.Г., Гурбик А.О. Самобутність правової культури на західноукраїнських землях // Історія української культури в п'яти томах. – Т. 3. – К., 2003.
5. Гримич М. Дискусійні аспекти трактування терміна «звичаєве право» // Етнічна історія народів Європи. – К., 2001. – № 8. – С. 5-7.
6. Гримич М. Звичаї обміну в українській шлюбній обрядовості // Етнічна історія народів Європи. - К., 2004. - №17. - С. 5-11.
7. Кравець О.М. Сімейний побут і звичаї українського народу. - К, 1966.
8. Кувеньова О.Ф. Громадський побут українського селянства. – К., 1966.
9. Панасюк О.Т. Звичаєве регулювання трудових відносин // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. - Випуск 60-62. - 2004.
10. Паньонко І. В. Звичаєве право запорізьких козаків // Вісник Львівського університету. - Серія юридична. - Вип. №34. - Львів, 1999. - С. 49-53
11. Позднякова О. Краще сміятися, ніж плакати. Покарання в звичаях України та інших країн // Україна. - 2002. - №1. - С. 54-55.
12. Ричка В.М. Шлюб і подружнє життя у Київській Русі // Український історичний журнал. - 1992. - № 1.
13. Ріпницький О. Парубочі й дівочі звичаї в с. Андріяшівці Лохвицького повіту на Полтавщині (1917 р.) // Матеріали до української етнології. – Т. XVIII. – Львів. – 1918.
14. Чмелик Р. Мала українська селянська сім'я другої половини XIX – початку XX ст. (Структура і функції) – Львів, 1999.

15. Чубатий М. Огляд історії українського права. Історія джерел та державного права. - К., 1994.
16. Шатіло В. Перша спроба кодифікації давньоруського права // Молода нація. Альманах. - Випуск 7. - К., 1997. - С. 193-211.
17. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків у трьох томах. – Т. 1. – К.,1990.